

Гуца Галина Валеріївна, доцент
кафедри іноземної філології та
перекладу Київського національного
торговельно-економічного університету,
кандидат педагогічних наук, доцент

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

Однією з проблем, що потребують детального вивчення в теорії перекладу, залишається проблема вибору адекватного відповідника у процесі перекладу юридичних текстів однієї мови іншою. Вибір прийняттого варіанта перекладу визначається наявністю або відсутністю еквівалента в мові перекладу. Якщо такий існує, процедура зводиться до його звичайної підстановки, проте за його відсутності - до ретельного підбору одного з варіантних відповідників з урахуванням цілого ряду лінгвістичних і екстралінгвістичних факторів. Це такі фактори, як референційне та денотативне

значення потенційних відповідників; їх стилістична належність; контекстуальне оточення; мовні норми; сполучуваність слів тощо [1].

Окрім того, слід ураховувати у процесі перекладу юридичного тексту, зокрема тексту нормативно-правового акта, можливість виникнення різних за рівнем складності ситуацій, пов'язаних із пошуком відповідників правових термінів у мовах двох правових систем. Узагальнюючи, такі ситуації можна розбити на чотири основні групи:

1. Термін, що потребує перекладу, позначає правовий інститут, що є аналогічним правовому інституту в правовій системі, мовою якої здійснюється переклад. При цьому зазначені інститути мають однакове нормативне врегулювання.

2. Термін, що потребує перекладу, позначає аналогічний правовий інститут, який має інше правове врегулювання.

3. Відповідний правовий інститут, що позначений терміном, який потребує перекладу, існує в одній правовій системі, але вже не існує в іншій.

4. Відповідний правовий інститут існує в одній правовій системі і не є властивий іншій [2].

Для практичних цілей здійснення юридичного перекладу може виявитися достатнім ознайомлення із законодавчими визначеннями окремих правових понять. Але тут, знову ж таки, постає проблема адекватного тлумачення і вибору таких правових понять перекладачем. Це, в свою чергу, порушує питання: хто ж повинен здійснювати переклад - юристи чи професійні перекладачі? Оскільки переклад юридичних текстів потребує глибоких спеціальних знань, то юридичні тексти нерідко перекладають самі юристи, а не професійні перекладачі. Така практика здійснюється, зокрема, в адміністрації Європейського Союзу, де юристи перевіряють тексти, створені перекладачами, а в Суді ЄС перекладачами працюють виключно юристи.

Щодо України, то їй бракує провідних спеціалістів з юридичного перекладу - як теоретиків, так і практиків. Це є наслідком багатьох причин. По-перше, перекладачеві, який спеціалізується на перекладі юридичних текстів, бажано мати дві освіти - філологічну та юридичну, або, принаймні, маючи одну з цих освіт, багато зусиль та часу присвятити вивченню

іншого предмета. А це, на жаль, не завжди можливо. Додайте до цього брак спеціальної навчальної літератури, проблеми з викладанням іноземних мов у юридичних навчальних закладах (за поодинокими винятками) тощо.

Тому, зазвичай, використовують оптимальний варіант, коли досвідчений професійний перекладач здійснює переклад юридичного тексту, а юрист, що розуміється на правовій системі країни, текст якої перекладається, його редагує. Так у співпраці народжується істинний переклад. Показовим прикладом такої співпраці є робота Державного департаменту з питань адаптації законодавства Міністерства юстиції України, де фахівці - правознавці, філологи, перекладачі працюють над перекладами актів *acquis communautaire* українською мовою та, навпаки, нормативно-правових актів України, адаптованих до вимог *acquis communautaire*, англійською мовою.

Отже, крім пошуку еквівалентних відповідників, основними прийомами юридичного перекладу є такі:

прийом опису - переклад слова, словосполучення, терміна або фразеологізму за допомогою поширеного пояснення його значення. Цей прийом вживається як у випадку відсутності відповідного за значенням слова в мові, якою перекладається текст, так і при поясненні слова у словнику: *judication - розгляд справи суддею (суддями), demisable - який може бути відданий в оренду або переданий у спадщину*. Описовий переклад повинен задовольняти вимогам точності, лаконічності та зрозумілості: максимально точно відображати зміст позначеного словом або словосполученням у вихідній мові поняття, опис не повинен бути надто детальним, а синтаксична структура словосполучення не повинна бути складною;

транскодування - такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу: *management - менеджмент*.

Розрізняють чотири види транскодування:

- 1) транскрибування - коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови: *impeachment - імпічмент*;
- 2) транслітерування - слово вихідної мови передається по літерах: *marketing - маркетинг, document - документ, factor - фактор*;
- 3) змішане транскодування - переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування, наприклад,

formalism - формалізм; 4) адаптивне транскодування - коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу: *elite - еліта, civil - цивільний, detail - деталь*;

калькування (дослівний переклад або буквальний переклад) - це прийом перекладу переважно термінів, коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в мові перекладу вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику, наприклад: *courtroom - судова зала, eyes and ears of the law - очі і вуха закону, manpower - людські ресурси*. Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові;

перекладацькі лексичні трансформації - це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із урахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу. Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з точки зору значення і контексту [1].

У юридичному перекладі також повинна бути врахована національна варіативність термінів, тобто наявність різних термінів у американському, британському, канадському та інших варіантах англійської мови, що позначають одне і те ж явище, поняття, процес тощо, або, навпаки, наявність одного терміна у цих варіантах англійської мови на позначення різних понять: *county - округ (у США), графство (у Великій Британії)*.

Перекладаючи юридичні тексти треба брати до уваги і той факт, що велика кількість загальноживаних слів в юридичних текстах може мати термінологічне значення. Тому, щоб уникнути інтерференції, втручання якихось відомих значень слів і виразів у юридичний текст, слід користуватися відповідними посібниками. Традиційних допоміжних засобів перекладача - одномовних і двомовних словників та довідників - для юридичних перекладів нерідко недостатньо. Тому перекладачі користуються і науковою літературою. Багато дослідників звертає увагу на брак якісної довідникової

літератури, яка містила б вичерпну інформацію про юридичні поняття та сфери їх вживання. Водночас більшість дослідників визнають, що створення таких довідників є вкрай трудомістким процесом. Серед україномовних чи не найвідомішими є «Юридичний українсько-англійський словник» та «Юридичний англійсько-український словник» В.Карабана, «Антологія української юридичної думки» за редакцією Ю. Шемшученка, слід згадати російськомовний автоматичний словник «Мультитран», «Толковый юридический словарь: право и бизнес (русско-английский, англо-русский)» М. Баскакової, «Латинско-русский словарь юридических терминов и выражений» М. Гамзатова, електронний словник АБВУУ ЇЇ^УОХЗ, «Англо-русский полный юридический словарь» А. Мамулян тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вагапов А. С. Выбор адекватного лексико фразеологического соответствия при переводе английских правоведческих текстов [Электронный ресурс] / А.С.Вагапов. - Режим доступа : http://zhumal.lib.ru/w/wagapow_a_s/my-agi^ti/.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І.Карабан. - Вінниця : Нова книга, 2004. - 576 с.